

повну невизначеність також невірно, так як тоді ми ставимо під питання саме існування міжнародного права, як цілісної системи регулювання. У праві є необхідні інструменти для подолання територіальних і етнічних розбіжностей. Але головне в їх використанні – виявлення справжньої волі народу шляхом встановлених в праві процедур, добра воля сторін і врахування інтересів держави, а також інших держав і народів. І найважливіше – верховенство і дотримання прав людини.

Науковий керівник: Кудас І. Б., к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

І. В. Єременко¹

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ В МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Європейський суд з прав людини – це міжнародний судовий орган (міжнародна судова установа) регіонального рівня, який знаходиться на постійній основі в місті Страсбург (Франція), в Палаці прав людини, який було спроектовано у 1994 році британським архітектором Річардом Роджерсом та введено в експлуатацію в 1998 році.

Європейський суд з прав людини було засновано в 1959 році на підставі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, котра передбачила його створення, визначила умови функціонування Суду та містить перелік прав і гарантій їх забезпечення, яких держави-учасниці Конвенції зобов'язалися дотримуватися та забезпечувати на своїй території. Наразі 47 держав-членів Ради Європи ратифікували Конвенцію. Таким чином, Європейський суд з прав людини стоїть на захисті близько 820 мільйонів європейців [1, с. 16, 17].

Діяльність Європейського Суду з прав людини є основною європейською гарантією захисту прав людини. Відповідно до Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, юрисдикція Суду поширюється на усі питання тлумачення і застосування Конвенції та протоколів до неї. Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або

¹ Студентка 4 курсу Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї. Однак Суд може брати справу до розгляду лише після того, як було вичерпано усі національні засоби юридичного захисту, згідно із загально-визнаними принципами міжнародного права, та впродовж шести місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні (ст. 35 Конвенції).

Рішення Суду є обов'язковими для виконання державою-відповідачем, щодо якої вони були винесені. Чимало рішень Європейського Суду з прав людини призвели до внесення суттєвих змін у національне законодавство, судову чи адміністративну практику в багатьох сферах.

Завдяки практиці Європейського Суду з прав людини Конвенція залишається потужним та динамічним інструментом, який здатен відповідати новим викликам та зміцнювати верховенство права, а також демократію в Європі [1, с. 17].

Слід звернути свою увагу на той факт, що юрисдикція Європейського Суду з прав людини носить субсидіарний характер, і незважаючи на свою унікальність, діяльність Суду обмежується виключно тлумаченням та застосуванням норм Конвенції, оминаючи внутрішнє законодавство Високих Договірних Сторін.

У даному випадку субсидіарність діяльності Європейського Суду з прав людини означає, що Суд створює додаткові гарантії прав і свобод людини, так як захист цих самих прав є прерогативою самих держав-учасниць, про що вказано у статті 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Тому завданням Європейського Суду з прав людини є сприяння та спрямування діяльності національних правових інститутів Високих Договірних Сторін для того, щоб гарантувалася необхідна міра захисту прав людини в державах – учасницях Конвенції через власні правові інститути та процедури.

Загальновизнаний принцип обов'язковості остаточного судового рішення, в тому числі й обов'язковості остаточного рішення Європейського Суду з прав людини, на підставі статті 46 Конвенції в тій чи іншій формі закріплено в законодавстві всіх європейських країн. Особливого значення у цьому аспекті набуває діяльність Комітету Міністрів, який і здійснює нагляд за виконанням рішень Європейського суду з прав людини, будучи при цьому статутним органом Ради Європи [2, с. 202, 203].

Однак законодавство європейських країн істотно відрізняється одне від одного у важливих аспектах процедури виконання рішення Європейського

Суду з прав людини. З-поміж таких аспектів передусім слід зазначити наступні:

1) наявність спеціального закону, який регулює процедуру виконання рішень Європейського Суду з прав людини;

2) кваліфікація рішення Європейського Суду з прав людини як виконавчого документа;

3) існування спеціальної процедури виконання рішень Європейського Суду з прав людини, яка відрізняється від процедури виконання рішень національних судів;

4) наявність «єдиного вікна» для отримання заявником грошової компенсації (справедливої сатисфакції, передбаченої статтею 41 Конвенції);

5) існування спеціальної статті витрат державного бюджету для виплати грошових компенсацій на підставі рішень Європейського Суду з прав людини;

6) можливість перегляду рішення національного суду на підставі рішення Європейського Суду з прав людини, безпосередньо передбачена процесуальним законом [3, с. 83].

Україна як незалежна держава Законом України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» визнала обов'язковою юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції у 1997 р.. За цим Законом Україна повністю визнає на своїй території дію ст. 46 Конвенції 1950 р. щодо визнання обов'язковою й без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення й застосування Конвенції 1950 р.

Як зазначає С. В. Шевчук, саме підписання Конвенції та протоколів до неї стало «результатом негативної загальноєвропейської реакції на правовий позитивізм, яка отримала назву правової революції», що фактично започаткувало процес зближення англосаксонської та романо-германської систем права [4, с. 243].

Як впливає зі змісту Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів 2, 4, 7 та 11 до Конвенції», до правової системи України включаються не будь-які юрисдикційні акти Європейського суду з прав людини, а тільки ті, які відповідають певним критеріям.

По-перше, судовий акт має бути ухвалений відносно України, тобто відповідачем у справі повинна бути Україна. Якщо Україна виступає третьою стороною під час розгляду справи Європейським судом з прав людини, то судовий акт, прийнятий у даному разі, не стане частиною правової системи.

По-друге, судовий акт повинен встановлювати факт порушення Конвенції та/або протоколів до неї. Отже, мова йде тільки про рішення по суті. Рішення про неприйнятність, прийняті Європейським судом з прав людини щодо України, згідно до положень Закону не є обов'язковими для України і, таким чином, не є частиною її правової системи. Більш того, не кожне рішення щодо суті, прийняте у справі, де в якості відповідача виступає Україна, є частиною її правової системи, а тільки таке, в якому Судом констатовано факт порушення Україною конвенційних положень.

По-третє, рішення щодо суті Європейського суду з прав людини має набути законної сили. Рішення ЄСПЛ, які одночасно відповідають вищезазначеним критеріям і є обов'язковими для України [5, с. 103].

Як висновок, слід погодитись із думкою Кисельової Л. В., щодо того, що реальне виконання рішення суду сприяє втіленню законів у життя та зміцненню їх авторитету, судові рішення за своєю суттю охороняє права, свободи та законні інтереси громадян, окрім того є завершальною стадією судового провадження.

Крім того, за своєю суттю та правовими наслідками судові рішення має силу закону, хоч при цьому не створює нових правових норм, а лише відновлює порушене право. Розгляд справи у передбачені процесуальними кодексами строки, а також якісне виконання рішення суду в розумні строки є запорукою ефективності правосуддя [6, с. 158].

Важливого значення у виконанні рішень Європейського Суду з прав людини відіграє Комітет Міністрів Ради Європи. Як зазначає Аббакумова Д. В., Комітет Міністрів є одним із головних органів Ради Європи, від якого значною мірою залежить практичне виконання цілей, визначених в її Статуті. Йому також належить провідна роль у нагляді за виконанням рішень Європейського суду з прав людини та у здійсненні моніторингу дотримання зобов'язань державами-членами Ради Європи [7, с. 4; 8, с. 248–256].

Література:

1. Караман І. В., Козіна В. В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство. – К.: ВАІТЕ, 2015. – 136 с.
2. Аббакумова Д. Створення та становлення Комітету Міністрів Ради Європи / Д. Аббакумова // Юридичний вісник. – 2014. – № 2. – С. 206–210.
3. Блажівська Н. С. Виконання рішень Європейського суду з прав людини. Порівняльний аспект // Вісник Вищої ради юстиції. – 2010. – № 2. – С. 83–89.
4. Сидоренко О. О. Рішення Європейського Суду з прав людини як джерело права України // Проблеми законності. – 2015. – Вип. 129. – С. 242–250.

5. Пресіч Н. М. Застосування практики Європейського Суду з прав людини як шлях до ефективного застосування прав людини в Україні // Вісник Дніпропетровського Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки». – 2013. – №2 (5). – С. 102–106.

6. Кисельова Л. В. Рішення Європейського Суду з прав людини, Конституційного Суду України та Верховного Суду України у системі права України: застосування та виконання // Вісник Академії адвокатури України. – 2013. – №2 (27). – С. 156–159.

7. Аббакумова Д. В. Комітет Міністрів Ради Європи: міжнародно – правова природа та повноваження : монографія / Д. В. Аббакумова. – Х. : Право, 2016. – 256 с.

8. Аббакумова Д. В. Щодо контрольних механізмів захисту прав людини в межах Ради Європи / Д. В. Аббакумова // Актуальні проблеми сучасного міжнародного права : зб. наук. ст. за матеріалами I Харк. міжнар. – прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова, Харків, 27 листоп. 2015 р. : у 2 ч. / редкол.: А. П. Гетьман, І. В. Яковюк, В. І. Самощенко та ін. – Х. : Право, 2015. – Ч. 1. – С. 248–256.

9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004

10. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – №30. – Ст.260.

11. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №40. – Ст. 263.

Науковий керівник: Аббакумова Д. В., к.ю.н., асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

К. І. Жадан¹

ПРОБЛЕМАТИЧНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

У національному законодавстві, кримінальна відповідальність – це один із видів юридичної відповідальності за вчинене кримінальне правопорушен-

¹ Студентка 4 курсу Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.